

радити, чекајући да се испуни оно, што се изгнати не може? За нас Русе, вели он, питање је то другога реда, за западне Славене пак питање живота и смрти. Моћ руска не би ни за длаку ослабила, ако би западни Славени били поменени, помаћарени, или потурчени, али би ти Славени, изгубивши народност своју изгубили и свој политички живот. Шта је дакле за њи пробитачније: слити се у један моћни народ, (али не, вели Голос, и у једну државу, нашо, вели, непомишља ни један разуман човек ни у Русији, ни у другим земљама славенским), или изчезнуће с поља историје?

То је, вели питање, на које „Голос“ не осећа се позван, да одговори. Ми смо само осведочени, вели он, да Русија сама неће пристати на разширење граница свои иза Дунава и Прута, баш кад би Славени сами исказали тежњу, да постану грађани руске државе. (Збиља? Баш тако и Бизмарк као бајаги неће јужну Немачку, и аустријске Немце. У.) Русија не би на то пристала зато, што би веће разширење граница њених за њу саму непробитачно било. Било би, вели, врло жалостно, кад би народна чешка странка била одиста непријатељ панславизму: начело панславизма незначително сливље свију славенских племена у једну државу, него тесно сједињавање међу разним славенским племенима — начело је то разумно, зато, јер живећи различито, Славени ће увек бити строји, робови туђи народа, али жртвујући своје особитости обштем благу, могу опет задобити изгубљену независност. Мисли ли западни Славени, да тај задатак може с великим успехом изнунити други народ (Пољаци, Турци, Мађари) то ће Русија, оставивши западне Славене својој судбини, почети забављати се своим унутрашњим стварима, а доиста тим само добива; добивају ли пак тим Славени, што ће се Русија отуђити — то је више него сумњиво“.

Овојко „Голос“ у изводу. Одговор чешки листови, па и младочешког органа „Наши Листа“, и наше примедбе други пут.

ДОПИСИ.

У Бањалуци 2. марта. Да надовежем на ону нашу изјаву коју сте ваљда примили. Морам нагласити поново, да смо ми противни тако полутанском шеврању као што је речена представка, јербо уопште имати неможе, него нас бруква; а неможе зато, што није произтекла из народа; а неможе произтећи из народа, јер народ друкчије потребе има, те би по том друкчије захтевања градно. Да је нама законном бар нешто осигурано, да нам је земљишта само, на које се поставити можемо, са којег би се на примјер борити могли, колико толико законитим, сретствима, за она права, која други народи већ одавна уживају — онда би може бити хасниле представке, јер би могле изказати народне жеље и захтевања. Али овако — док ми немамо ништа тврдога, на што би стати могли, док ми висимо по милости турској у ваздуху; док смо ми још раја, коју спахије, један другом продати, са земље проферати може по жељу; док нас Турци сматрају овђе на дому нашем, као људе, који стоје изван закона, које они више од четир стотине година, гуле, муче и убијају — а за то вријеме било је друкчије представки, то јест, устајало је толико јунака, колико може бити та нова „представка“ ријечи има, и под-

Подлистак „Заставе“.

Весела у Вршцу.

Данас марта 2. дано је овдашње српско црквено певачко друштво своју другу ванредну беседу, у корист својој застави. Цел је ово дела, ал се с њом сконча још једна много лепша, виша — и данашњим даном најважнија, а по нас најпрева цел уједињења, братског зближења, својског здружења, усрдног узаймног деловања и потпомагања.

Наша мила браћа Белоцрквани одаваше се својски нашем братском позиву, и дођоше, да нам љубав љубављу врате, да суделују на реченој нашој беседи, е да тако рука руку умје најчистијом струјом братске љубави, а ватреним одушевљењем да умју заједнички образ обадвије.

Најближа посестрима нашем певачком друштву — белоцркванска певачка дружина није давна, ал је поуздана. Ма да нас очи понекад и варају, али срца никад неће. Где срце за срцем бије, то ма да се како крије, опет кад се једно другом зближи, па ма уста и мучала, на очима, на читавом лицу мора израз унутрашњег осећаја јасно да излије. А где се сретну срца искрена, ту је међу њима снага велика, необорива — божаствена, која чуда ствара.

Ми братски дочекасмо нашу браћу Белоцркване и својски их приватисмо.

Кад дође доба беседи, одосмо заједно са гостима у дворану „код енглеске краљице“ да покажемо на позорници шта је у стању братска слога да учини.

писала вјелом српском, своја захтевања, издигнући „за крот часни и слободу златну“ — док то све бива, догле је смијешно писати које какве „представке.“ Против владе тиранске, не бирају се таква сретства, него друкчија, ако се хоће цијел да постигне.

У духу српског народа лежи тежња и мисао за уједињењем. Та мисао чини чудеса. Та тежња је оно, што храбри и подржава наду, у прима измучене раје, за цијело вријеме тешког робовања, наду у бољу будућност, која би скорим наступити имала: то је оно тврдо очекивање слободе, од Ђурђева до Ђурђева дана, све од Косова амо — а у пошљедње доба само још поузданије. Народ у Босни рачуна живо о том сједињењу. А при таквом рачуну, то је бар јасно, Босна не може бити турска, него српска; зато међу рајом падицином, не може бити више споразумљена у толико, да би се раја могла задовољити са попуштањем у стварицама. Није време којекаквом мољакану. Стање Босне и Херцеговине није уредно и мирно, него стање војено, и по то, што јачи притисак турски, с тим боље по нас сада. То је једина наша политика. У осталом народна слободњачка странка, каква је и што хоће по цијелом Српству, таква је и то хоће и у Босни. То ако се и разумије само по себи, опет овђе наводимо, зато, да то чују сви сплеткаши од заната.

Морамо признати, да ми кад кад, кад нам зуми додијају, а видимо нашу браћу у Србији слободне, неправедно им приговарамо — али знамо ми и то, да је до нас највећа кривица, што смо и сад под Турчином, па опет видимо, да нам наша племенита браћа неустују у гриху те наше замјерање, јер виде да смо на тежњем мукама — па запомажемо, те нам праштају великодушно. Немогу прећутати, да је пошљедна борба пригорска, код народа у Босни који такове ствари прати особитом пажњом, бацила сјенку на владу која онда бјеше у Србији, па баш и на сам народ, јер ми као прости људи, видисмо само то, да се Црна Гора изкрвави, а Србија се ни не миче. Но добро је што смо смо том приликом упознали боље и нашег комшију преко Саве, по његови дјели према Црној Гори — а баш онда нам је тај комшија највећма ласкао. Сад ево шта мислимо. Ми држимо да је народ у Црној Гори дужан заузети се за ствар народну слојко. Свако засебно предузимање, ма од које стране произишло, наћи ће на жестоко одпор код раје, јер је свако неспоразумљено противно интересу народа српског; раји није стало ни до овог или оног кнеза него до слободе. То рекосмо, да се неби онај у напријед пораво, који би се таквом несрећом нашом користити шћео — а ми ћемо пазити на сваку појаву сепаратизма те ју у зачетку угушавати — и закључујемо, да они, који се већ више пута нашем несрећом користити шће доше, упитају слободно један другога, да ли су им и у колико испали за руком, њихове ласкаве сјетке око српског народа у Босни, њихова заваривања, па ће се осједочити, да су им залуду сва презавања. А да виде људи, да смо свјесни, ево шта велимо: живила слога народа српског у Србији и Црној Гори, и свуд ће га има!

Сад да вам причам, како сам дошло у Бањалуку. Морам вам истину рећи, зажелио сам се и ја вароши, те тако се пожурих, да се дочешам бањалучког друма, док још Сава није стазе потоцила, (а онда на сјеверној страни

Публике је било прилично, премда нам је киша, која је читав тај дан падала, стазе до заходне нам дворане расквасила, па још и непрестано сирила.

Ми отпочесмо беседу најпре сами са песмом „Што ћутиш“ од Д. Јенка. „Што ћутиш Србине тужни? вели песма, „протрљај очи, слава те зове,“ али куда? „на прно гробље, на оно тужно Косово-поље.“ А зашто да нас тамо слава зове, кад нам је таме баш слава пала? Зато, да видимо, зашто нам је слава пала; да се сетимо, да нам је слава са неслоге пала, па кад опазимо ту првоточину, што нам славу подгриве, да је се отресемо, те зато рекосмо даље: „грешнице тешки тргни се, тресни ланцем о земљу нек мине мрак,“ (нек страсти пукну, нек завист умре, нек злоба мине, нек слога сине), „нек душман види, нек душман чује, да Срб још живи, да је јунак“ — да може и да хоће да се отресе својих ропских ланаца — својих мана, предрасуда и страсти — тих старих грехова, па да тако искајан протрља очи, да види шта ради, да се брат с братом упозна, споразуме, побратими, па да се онда заједнички лате оружја по духу данашњег времена т. ј. удружког делања, споразумног узаймног потпомагања, на пољу просвете па ћемо уздићи себи славу, која никад више пасти неће, јер до нас стоји да се прослави, ил да још и даље робујемо сваки својој, а у атар туђој самовољи.

За овом песмом „одјекну“ нам г. М. Новачек из Беле-Цркве својом свирком на виолици пуном осећања, јер му „Одјеци“ баш из срца поткоше, па кроз жиле хај на жлице,

козаре нема пута пешаку.). Кише и сијне-гови учинише те је Сава у брзо нарасла и још док сам крајем ње пролазио, била је равна обали. Сад је чујем сва Посавина под водом и зато ћу морати другим путем у Крајину окренути. Путујући дознао сам у Дубици, да су тамо Турци српску цркву најгадније обезчистили. Па ником ништа.

У Бањалуци наишо сам опет на нов зум, Осман паше везира — вилајетског. Ваљда сте добили гласа о том догађају, јер ће га чути људи и надаље и изгледа као нешто врло ужасно. Мени, који имам свакидашње вулуме турске пред очима, није то ништа изванредно. Честит је то свштенник и учитељ народни тај архимандрит Пелагић, само их је мало такви архијереји у нас. Народ, који га овђе жали ка оца и брата, сасвим је сада као утучен без њега. Већ има неколико дана како је он отишао у Сарајево; а кад је осман отишао пред ћесара, чекаће он дуго докле с ријеша што ће бити шћиме, ако још жив до Сарајева дође, те се тако не ријеша и прије. Отишо сам био данас, у цркву бањалучку, која је трудом Пелагића у вароши скрпљена и отишао сам да се помолим Богу српском, из груди српски дјетића ка у Сиону, све је било тужно и празно, само се прото окретао по њој. Брат Димитрије Ристић, један од најодличнијих ђака велике школе у Биограду, који се одважио био, презирући све боље изгледе, на мртву стражу стати као учитељ богословије, проферан је, јер је имао српски пасош. Сви жале за њим. Честити брат Петар Митровић такођер учитељ те богословије, зато што је босанац (турски поданик) остаде са ученицима, Турцима на милости. Школа је престала. Тој браћи нашој мора сваки Србин рећи. „У добру је лако добар бити, на муци се познају јунаци и то је сва им награда од нас.“ Морам вам казати да онаковијех као што су на примјер, худог гласа Јетановић и Бесара, има свуда по босанскијим шеровима, и ти богаташи су гори од Турака. Видило се то, и при овом случају са честитим братом Пелагићем. Срећа што су само њи двојица тројица. Ја сам се више пута накањиво, вла тих људи пред јавност изнијети, али их штедим у нади, да ће се поправити. Ово је пошљедна опомена — и ако не буде хаснила поћи ћу редом од шера до шера, да ми свучем маску са образа. Ви знате да ја знам све, и ако носим сељачку торбу на леђи, а мотику у руци, и ако мислите да је сељак глупак. У оној торби има и нешто о оном официру Алексићу и оном новцу ви знате чијем и т. д. Знаш ли! Шта велите?

Чујем још да ће се заузети за Пелагићев повратак Приједор, Крупа, Дрвента, Градишка и многи. Стојан Унић.

Београд 19. марта. У нашој престолници бујан се живот огледа; све се то нашло у неком послу. На дневном реду су: учитељски зборови, недељна предавања, регулисаче вароши, лицитације државни пладева, подизање парка и друге тако важне ствари! Душа целом том животу јесте дармање и усиљавање да се до неке форме доћи може, како би се прстом могло указати: ево и ми то имамо — ако би се повела реч о томе. О стварној страни рада тих одбора и зборови нећемо говорити. О регулисачу вароши можемо рећи да је већ и време да се предузме, јер и осим лавиринтних сокака београдских, још доста којешта

те брујем опчарљивим раздрагаше и њега и нас, и уверише нас, да је вештина, уз озбиљну вољу и тврдо постојанство у стању ма баш и сама чуда да чини. Ову нам раздраганост зачини за овим г. А. Брине својим особито вештим свирањем на гласовиру, а навластито свирком „Сањарина“ из „српских песама“ од В. Ј. Хлавача, јер наше народне јеке вешто удешене орцу враћаше, из ког су најпре и потекли.

Сада ступише на позорницу наша мила браћа Белоцрквани, па запиташе: „Де је српски војвода?“ Ил' је овде, или онде? — Али сами брао на то одговорише: да ни овде ни там' није, „већ у души Србадије“.

Заиста браћо, тако је! Јер у тај мах осетисмо баш у души нашој не само војводину, већ и царевину — рајевину, гледајући и слушајући нас с' каквим одушевљењем ви то певате; с' таким одушевљењем ако сви заједничке прионемо, брзо ћемо повратити све изгубљено и подићи и што више. Та „ништа се од човека отело није,“ „све надвла воља озбиљна.“

Но гонимо само мрак испред наших очију, да нам сунце правде сине, онда ево главе, биће војводине, царевине — рајевине.

За овим ступише на позорницу најпре г. г. А. Брине и В. Ј. Хлавач те одвираше „позив на игру“ четвороручно на два гласовира и то са особитом вештином; а после ступише сватри вештака у гласи г. М. Новачек на чешким гуслама, г. А. Брине на гласовиру, а г. В. Ј. Хлавач на хармонијуму, те отсвираше заједничку „химну“, врло вешто извијају-

има азијатског у нас, које ће тек уз напољу има излечити. Да ће наша варош регулисачем врло много добити доказује — поред осталог и то — што је за плацење на сгодним местима, плаћено преко 3600 дук. а то ће према нашим новчаним приликама врло много рећи; особито кад се узме да су такви плацеви тек 15—20 фати с прочеља. По наши грађани имају добар шпекулански дар, и зато тако много дају, што знају да ће се Београд брзо подићи на степен велики европски вароши.

Из „внутрености“ нам се жале пријатељи, како народ страда с тога, што нема лекара. Тако у читавом рудничком округу, где 45.000 душа живе нема ни једнога! Ово је велика несрећа, и чудимо се како да наша влада може гледати ту невољу, код читаве чете доктора што у Београду седе, видају куће и терају процесе један с другим. То би време могли корисније по народ употребити, с тим пре и требало би, јер су неки од њих до свога знања дошли парам тога народа, који је сигурно заслужно да му се помогне.

Држим да ће наши млади „доктори“ што ће се до који дан вратити у домовину, са највећим одушевљењем потрчати тамо где их чеко народ као озебо сунце.

Данас је умро Милан Давидовић чиновник контроле. Он је син пок. Димитрија Давидовића (сав Србин) српског списатеља. С њим је изумрла и та лоза, јер пок. није имао породице.

Од суботе па до среде — дакле четири пута узастопце престављало се овде позоришно парче Сан на јави. Света је увек тако пуно било на свакој престави, да је управа позоришна идући дан опет то дело морала објавити за представу. За четири дана донео је тај комад нашој позоришној каси 180 дук. дакле око 1000 фор. Како је свет био заволео тај комад, могао би се целе недеље престављати, што би још толико донело, — а тако би и било, да се није и ту умешала нека „госпођа“ којој није било повољи што у „Сану Краљевића Марка“ излази једно исторично лице — као да се историја некоем за љубав може преначити! — те ти удеси, да се нареди, да „Сан Краљевића Марка“ изостане. Почем је народ већ од више престава навико да уз „Сан на јави“ гледа и „Сан Краљевића Марка“ то управа немогавши публику врати, не хтеде ни представљање сна на јави продужити.

Тако је кад тек ма ко хоће да је мери даван.

Ми се само чудимо, да одбор позор. таке примедбе могу примити.

Овде је прошле недеље био др. Јован Суботић.

(В.) У Пешти, 21. марта. (Нешто о Текелијним питомцима.) Нема сумње, да је Текелиј завод у Пешти између свију доста многобројних штитендских завода српских највећи, па по томе и најважнији. Сваке године је из тог завода излазило по неколико питомца, који су науку свршили; па кад погледамо по народу, и потражимо те некадање питомце Текелијне, врло мало ћемо их наћи, могли би и на прсте избројити, који су подпуно постигли ону цел ради које су били у овоме заводу, који су задобили у животу такав положај, из кога могу с успехом делати за напредак народа свог. Наравно да их на несрећу има таквих, који су изневерили народ свој, који су

ћи из својих свирала најподирљивије-опчарљиве гласе, који покренуше сила руку на бурно одобравање.

На срвштету ступисмо обе дружине заједно на позорницу, те отпевасмо заједнички песму „Химну“ од Јенка. Сад се тек показа снага наше братске свезе. Нас је било педесет, а наше браће Белоцрквана тридесет. Оса десет дакле гласова спојише се часом у један громки склад. Овда се тек могло видети каква снага лежи у складу, а склада се без слоге не може ни замислити, јер се слога тек у складу огледа. Слога у оваком складу треба да влада у свима нашим делма, у свима одношајма у животу нашем народњем, па ћемо онда бити доста снажни, да напредујемо према духу данашњег времена.

Наша браћа Белоцрквани беху двапут изазивани са бурним пљескањем, и на прво изазивање отпеваше песму „У бој“, а на друго изазивање и на захтевање публике опетоваше „Војводину“, и онда нас доведоше наша браћа до необичног усхићења, те за то и не би пљескању краја.

Хвала дакле г. г. М. Новачеку и А. Брине-у, што нам беседу ову својом вештином, увеличаше! Хвала браћи нашој Белоцркванима, што нас песмама својим раздрагаше! Живела братска свеза, чистом се слогом за навек задела и утврдила, добрим плодом уродила, у успехом се крунисала!

